MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII ŞTIINȚIFICE

P R O G R A M A

PENTRU EXAMENUL NAȚIONAL DE DEFINITIVARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT

DISCIPLINA DE EXAMEN:
LIMBA ȘI LITERATURA MAGHIARĂ MATERNĂ

2015

NOTĂ DE PREZENTARE

Studiul limbii şi literaturii maghiare asigură formarea personalităţii autonome a elevului, a conştiinţei identităţii sale culturale, determinând înţelegerea diversităţii formelor de comunicare şi de expresie artistică.

Pregătirea metodică a profesorului de limba maghiară are un rol fundamental în formarea deprinderilor şi abilităţilor necesare elevului în procesul de învăţare pe tot parcursul vieţii şi în integrarea activă în societate.

Programa de limba şi literatura maghiară pentru **examenul naţional de definitivare în învăţământ** este concepută în corelaţie cu programele şcolare pentru disciplina limba şi literatura maghiară (clasele a V-a – a XII-a), cu programele pentru examenele naţionale şi cu programa de limbă şi literatură maghiară pentru concursul naţional de ocupare a posturilor didactice/ catedrelor vacante din învăţământul preuniversitar, fiind proiectată astfel încât să determine o evaluare corectă a nivelului de competenţă metodică a profesorului debutant de limba și literatura maghiară.

Structura programei este următoarea:

- **Notă de prezentare**
- **Competenţele generale. Competenţele specifice**
- **Tematica pentru disciplina limba şi literatura maghiară**
- **Tematica pentru metodica disciplinei limba şi literatura maghiară**
- **Repere bibliografice**

COMPETENŢE GENERALE

1. Proiectarea didactică adaptată specificului grupului de educabili şi nevoilor de învăţare ale acestora, cu respectarea conţinuturilor programelor de gimnaziu şi de liceu în vigoare
2. Predarea integrată, prin realizarea conexiunilor între conţinuturile domeniilor disciplinei: *limbă*, *literatură* şi *comunicare* şi prin abordarea conținuturilor ştiinţifice ale disciplinei în viziune trans-, inter- şi multidisciplinară
3. Evaluarea obiectivă, cu respectarea principiilor didactice şi a competenţelor stabilite prin curriculumul naţional
4. Utilizarea unor forme eficiente de management al clasei, adecvate activităţii de învăţare proiectate.

COMPETENŢE SPECIFICE

1.1. Cunoaşterea conţinuturilor şi a conceptelor operaţionale specifice disciplinei
1.2. Utilizarea adecvată a conceptelor specifice disciplinei, în contexte variate
1.3. Asigurarea componentei pragmatice a învăţării limbii şi literaturii române
2.1. Selectarea conţinuturilor ştiinţifice ale disciplinei, cu respectarea particularităţilor de vârstă şi individuale ale elevilor
2.2. Transpunerea conţinutului ştiinţific, prevăzut în programele şcolare în vigoare, în conţinut didactic
3.1. Abordarea conţinuturilor disciplinei în cadrul ariei curriculare şi prin raportare la conţinuturile disciplinelor din celelalte arii curriculare
3.2. Personalizarea demersului didactic, prin integrarea experienţei culturale proprii în aplicarea programei şcolare
3.3. Respectarea normei în comunicarea orală şi scrisă
4.1. Valorificarea experienţei de cunoaştere a elevului în procesul de înţelegere şi învăţare logică
4.2. Utilizarea stilurilor funcţionale pentru adecvarea discursului la diversitatea situaţiilor de comunicare

TEMATICA DE SPECIALITATE

A. LITERATURA

Punctul de plecare în formularea cerințelor de examen este ca pregătirea pentru examen să contribuie în mod real la dobândirea unor cunoștințe aplicabile în activitatea pedagogică, la identificarea și descoperirea noutăților în domeniul științei literaturii.

1. Tematicile de teoria literaturii se referă la cunoștințele fundamentale care stau la baza receptării și predării literaturii. Prin urmare, acestea nu vor fi considerate ca niște „subiecte” de examen, ci ca și cerințe obligatorii pentru cunoștințele teoretice aferente abordării literaturii. (vezi. **I. Tematici de teoria literaturii**).

2. Cerințele de examen sunt structurate și clasificate în funcție de genurile literare și de istoricul speciilor literare. Prin urmare, programa urmărește evoluția speciilor literare în receptarea și predarea operelor literare care aparțin genurilor: liric, epic și dramatic. Lista autorilor este orientativă, în subiectul de examen pot fi incluși autori din literatura contemporană (în aceste situații, subiectul de examen conține și textul/fragmentul de text). (Vezi **II. Lectura operelor lirice**; **III. Lectura operelor epice**; **IV. Lectura operelor dramatice**).

3. În formularea subiectelor de examen trebuie să fie prezente în egală măsură cerințe de teoria literaturii, de elemente de stilistică, respectiv cunoștințele teoretice referitoare la diversitatea istorică a genurilor și speciilor literare.

I. Tematici de teoria literaturii

- Idei preliminare care definesc înțelegerea și predarea literaturii.
- Schimbările paradigmatice în știința modernă a literaturii; direcții în interpretarea creațiilor.
- Opera literară și lumea ficțiunii.
- Lectura, comprehensiunea, interpretarea.
- Concepțiile tradiționale și cele hermeneutice ale principiului istoric.

II. Lectura operelor lirice. Diversitatea istorică a speciilor literare. Reinterpretarea speciilor lirice tradiționale în literatura modernă și postmodernă.

- „Cântecul"(magh. a dal) și varietățile lui (abordare sincronică și diacronică) − (operele autorilor Csokonai Vitéz Mihály, Petőfi Sándor, Ady Endre, József Attila, Weöres Sándor, Szilágyi Domokos, Kányádi Sándor, Kovács András Ferenc, Petri György, Tóth Krisztina și alte cântece semnate de alți autori);
- Epigrama și varietățile sale (abordare sincronică și diacronică) − (operele autorilor Janus Pannonius, Kölcsey Ferenc, Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor, Kovács András Ferenc și alte epigrame semnate de alți autori);
- Elegia și varietățile sale (abordare sincronică și diacronică) − (operele autorilor Janus Pannonius, Berzsenyi Dániel, Csokonai Vitéz Mihály, Tóth Árpád, József Attila, Pilinszky János și alte elegii semnate de alți autori);
- Oda și varietățile sale (abordare sincronică și diacronică) − (operele autorilor Berzsenyi Dániel, Csokonai Vitéz Mihály, Kölcsey Ferenc, Petőfi Sándor, Vörösmarty Mihály, József Attila și alte ode semnate de alți autori);
- Imnul și varietățile lui (abordare sincronică și diacronică) − (operele autorilor Balassi Bálint, Kölcsey Ferenc, Szilágyi Domokos, Nagy László, Kovács András Ferenc și alte imnuri semnate de alți autori);
- Rapsodia (operele autorilor Petőfi Sándor, Vörösmarty Mihály).

III. Lectura operelor epice.

- Basmul și legenda și varietățile lor (abordare sincronică și diacronică) − (legenda populară, basmul popular, basmul cult, basme ale unor autori contemporani);
- Epopeea și varietățile sale (abordare sincronică și diacronică) − (operele autorilor Zrínyi Miklós, Csokonai Vitéz Mihály, Petőfi Sándor);
- Poemul (operele autorilor Petőfi Sándor, Arany János, Babits Mihály);
- Balada și varietățile sale (abordare sincronică și diacronică) − (balade populare, baladele lui Arany János și alte opere semnate de alți autori);
- Nuvela și varietățile sale (abordare sincronică și diacronică) − (nuvelele autorilor Mikszáth Kálmán, Krúdy Gyula, Móricz Zsigmond, Kosztolányi Dezső, Tamási Áron, Örkény István, Mándy Iván, Bodor Ádám,Tóth Krisztina și alte nuvele semnate de alți autori);
- Romanul și varietățile lui (abordare sincronică și diacronică) − (operele autorilor Jókai Mór, Móricz Zsigmond, Kosztolányi Dezső, Márai Sándor, Ottlik Géza, Szabó Magda, Bodor Ádám, Esterházy Péter și alte romane semnate de alți autori).

IV. Lectura operelor dramatice.

- Drama și varietățile sale (abordare sincronică și diacronică) − (operele autorilor Katona József, Vörösmarty Mihály, Madách Imre, Örkény István, Sütő András și alte drame semnate de alți autori).

B. LIMBA MAGHIARĂ

Cerințele de examen au fost formulate având în vedere scopurile şi caracteristicile educaţiei lingvistice în procesul predării limbii materne, concentrată asupra dobândirii şi dezvoltării unor competenţe lingvistice aplicabile şi funcţionale. Un aspect fundamental este cunoaşterea celor mai recente rezultate şi metodologii din literatura de specialitate, în vederea formării unei viziuni generale funcţionale în predarea limbii materne, orientată spre sensibilizarea elevilor pentru problemele limbajului. Consultarea bibliografiei indicate asigură familiarizarea cu probleme teoretice (lingvistice) şi metodologice, care pot ivi pe parcursul trecerii de la predarea tradiţională a limbii materne, bazată pe însuşirea şi reproducerea unor cunoştinţe gramaticale, la educaţia lingvistică modernă, orientată spre competenţe.

- Obiectul studiului lingvistic. Domeniile lingvisticii. Sistemul lingvistic.
- Fonetică. Sistemul fonetic al limbii maghiare: vocale și consoane. Armonia vocală. Tipurile asimilării consoanelor. Accentul. Intonația. Tulburări de vorbire.
- Morfologie. Obiectul morfologiei. Specificul morfologiei limbii maghiare. Vocale de legătură/vocale în poziție inițială în structura afixelor. Sufixe derivative, sufixe gramaticale, desinențe. Derivarea. Compunerea.
- Clase de cuvinte. Clase deschise și închise. Părțile de vorbire. Părțile de vorbire în limba maghiară.

- Sintaxă. Structura de bază a propoziției. Topica. Structura primară predicativă în limba maghiară. Grupul nominal; afixele și postpozițiile grupului nominal. Grupul adverbial. Grupul adjectival. Formele non-finite ale verbului. Fraza cu propoziţii subordonatoare.
- Textologie. Textul. Factorii comunicativi ale textului. Lumea textului. Realizarea fizică a textului. Structura operațională a textului. Structura condensată a textului. Titlul textului. Tipuri de texte.
- Semantică. Obiectul semanticii. Teorii ale semanticii lexicale. Morfosemantică. Semantica sintactică. Poziția și funcția de „topic". Poziția și funcția de „focus". Conceptul și felurile modurilor.
- Pragmatică. Definirea pragmaticii și locul acesteia în lingvistică. Câteva rezultate ale studiului folosirii limbii maghiare din perspectivă pragmatică.
- Bilingvismul şi multilingvismul. Variante ale limbii maghiare în medii bilingve. Dialecte, variante regionale. Planificarea lingvistică și cultivarea limbii.

C. METODICA PREDĂRII LIMBII ŞI LITERATURII MAGHIARE

Tematicile privind metodica predării limbii şi literaturii maghiare acoperă principalele domenii ale acesteia (proiectarea, metode de predare, strategii de predare, evaluare). Cunoștințele de pedagogie-didactică generală și de teoria evaluării enumerate trebuie abordate din perspectiva pedagogiei limbii materne.

Prin urmare, oricare dintre tematicile din domeniile literaturii și lingvisticii poate fi inclusă ca subiect de examen în domeniul metodicii predării limbii materne. Oricare dintre textele autorilor enumerați sau din speciile enumerate poate constitui subiect de examen la capitolul metodică (în această situație subiectul de examen conține textul/fragmentul de text, a cărui receptare/interpretare impune diverse probleme legate de proiectare, de metodica specialității, de organizare a procesului instructiv-educativ, respectiv de evaluare a competențelor).

- Învățarea limbii materne bazată pe dezvoltarea competențelor de comunicare. Paradigme și schimbarea acestora în studiul limbii și literaturii maghiare. Paradigmele privind științele educației, psihologia educațională, lingvistică, teoria literaturii, precum și relația și efectul acestora asupra studiului limbii și literaturii maghiare.
- Proiectarea procesului instructiv-educativ. Perspectiva curriculară, componentele programei școlare la disciplina limba și literatura maghiară. Interpretarea programei privind relația dintre competențele generale, competențele specifice și conținuturi. Documente curriculare: planul calendaristic, planul unităților de învățare, planul lecției la limba și literatura maghiară.
- Ariile și componentele competenței de comunicare: receptarea mesajului oral, receptarea și comprehensiunea mesajului scris (nonliteral și literal), emiterea mesajului oral și scris. Posibilitățile diagnosticării și ale dezvoltării.
- Strategii didactice. Metode și tehnici moderne de învățământ. Interferența obiective-conținuturi-strategii în instruirea școlară. Aplicații. Metode clasice și moderne. Strategii și metode de învățare prin cooperare, interactiv-reflexive și aplicarea acestora în studiul limbii și literaturii maghiare.
- Managementul clasei de elevi. Formele de organizare a procesului instructiv-educativ (frontal pe grupe, individuală), aplicații la orele de limba și literatura maghiară.
- Învățarea diferențiată și individuală. Motivația. Metode de cultivare a talentelor și abordarea didactică a elevilor cu nevoi speciale la orele de limba și literatura maghiară.
- Funcțiile, procesul și etapele evaluării la orele de limba și literatura maghiară. Evaluarea diagnostică, formativă, formatoare, sumativă. Strategii, metode și instrumente de evaluare. Interacțiunea predare-învățare-evaluare.

REPERE BIBLIOGRAFICE

A. LITERATURĂ

- Ann Jefferson, David Robey (szerk.): *Bevezetés a modern irodalomelméletbe. Összehasonlító áttekintés*. Editura Osiris, Budapest, 1995.
- Balassa Péter: *Lehetséges-e az esztétikai nevelés?* In: Uő: *Törésfolyamatok*. Csokonai Kiadó, 2001.
- Bara Katalin–Csutak Judit: *Epikus művek olvasása (1–2.). Líraolvasás.* In: Korunk 2005/12, 2006/1, 2006/2. (www.korunk.org)
- Bókay–Vilcsek (szerk.): *A modern irodalomtudomány kialakulása. A pozitivizmustól a strukturalizmusig*. Szöveggyűjtemény. Osiris, Budapest, 1998.
- Bókay–Vilcsek–Szamosi–Sári (szerk.): *A posztmodern irodalomtudomány kialakulása. A posztstrukturalizmustól a posztkolonialitásig*. Szöveggyűjtemény. Osiris, Budapest, 2002.
- Cs. Gyímesi Éva: *Teremtett világ.* Bukarest, 1983.
- Fenyő D. György (szerk.): *Hézagpótlás. A kortárs magyar irodalom tanítása*. Budapest, 2010.
- Gintli Tibor (főszerk.): *Magyar irodalom*. Budapest, 2010.
- Gintli Tibor – Schein Gábor: *Az irodalom rövid története – A kezdetektől a romantikáig*. Jelenkor Kiadó. Pécs. 2003.

- Gintli Tibor – Schein Gábor: *Az irodalom rövid története – A realizmustól máig*. Jelenkor Kiadó. Pécs. 2007.
- Jauss, Hans–Robert: *A költői szöveg az olvasás horizontváltásában*. In: *Recepcióelmélet – esztétikai tapasztalat – irodalmi hermeneutika*. Osiris Kiadó, Budapest, 1997.
- Jauss, Hans–Robert: *Az irodalomtörténet mint az irodalomtudomány provokációja.* In: *Recepcióelmélet – esztétikai tapasztalat – irodalmi hermeneutika*. Osiris Kiadó, Budapest, 1997.
- Pomogáts Béla: *Magyar irodalom Erdélyben. I–VI.* Pallas-Akadémia Könyvkiadó, 2008, 2009, 2010.
- Sipos Lajos (szerk.): *Irodalomtanítás a harmadik évezredben.* Krónika Nova Kiadó, 2006.
- Szegedy-Maszák Mihály (főszerk.): *A magyar irodalom történetei (I.,II.,III.).* Budapest, 2007. (www. villanyspenot.hu)
- Szerdahelyi István: *Műfajelmélet mindenkinek*. Budapest, 1997.
- Vasy Géza: *Korok, stílusok, irányzatok,* Krónika Nova Kiadó Budapest, 2004.

B. LIMBA MAGHIARĂ

- Kiefer Ferenc, Bakró-Nagy Marianne, Bartha Csilla, Bánréti Zoltán, Borbély Anna, Cser András, Dömötör Adrienne, É. Kiss Katalin, Gerstner Károly, Gósy Mária, Gyuris Beáta, Haader Lea, Hattyár Helga, Holló Dorottya, Horváth László, Kassai Ilona, Kenesei István, Kiefer Ferenc, Kiss Jenő, Kontra Miklós, Korompay Klára, Kurtán Zsuzsa, Laczkó Krisztina, Nádasdy Ádám, Németh T. Enikő, Olaszy Gábor, Pléh Csaba, Prószéky Gábor, Sándor Klára, Sipőcz Katalin, Siptár Péter, Szabó Mária Helga, Tolcsvai Nagy Gábor, Váradi Tamás: *A magyar nyelv.* Akadémiai Kiadó Zrt. 2006.

http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_536_MagyarNyelv/ch07.html

- Keszler Borbála (szerk.): *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2000.

C. METODICA PREDĂRII LIMBII ȘI LITERATURII MAGHIARE

- Adamikné Jászó Anna: *Anyanyelvi nevelés az ábécétől az érettségiig.* Trezor Kiadó, Budapest, 2001.
- Bárdos Jenő: *A nyelvpedagógia fejlődése és tudatosulása*. In: *Nyelvpedagógiai kalandozások.* Iskolakultúra, Pécs, 2004.
- Bárdossy Ildikó−Dudás Margit−Pethőné Nagy Csilla−Priskinné Rizner Erika: *A kritikai gondolkodás fejlesztése–az interaktív és reflektív tanulás lehetőségei*. Tanulási segédlet pedagógusok és pedagógusjelöltek számára a saját élményű tanuláshoz. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2002. (Elektronikus elérhetőség: http://pedtamop412b.pte.hu/files/tiny_mce/File/KG1.pdf.)
- Bárdossy Ildikó–Dudás Margit–Pethőné Nagy Csilla–Priskinné Rizner Erika (szerk.): A kritikai gondolkodás fejlesztése-az interaktív és reflektív tanulás lehetőségei II.kötet. 2007
- Bókay Antal: *Irodalomtudomány a modern és a posztmodern korban*. Osiris Kiadó, Budapest, 1997.
- Czimer Györgyi−Balogh László: *Az irodalmi alkotótevékenység fejlesztése*. Géniusz Könyvek, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2010. (Elektronikus elérhetőség: http://tehetseg.hu/sites/default/files/05_kotet_net.pdf);
- Csapó Benő: *A tudás minősége*. In: *Tudás és iskola.* Műszaki Könyvkiadó, Budapest. 2004. 57–77.
- Csapó Benő−Józsa Krisztián−Steklács János−Hódi Ágnes−Csíkos Csaba: *A diagnosztikus olvasási felmérések részletes tartalmi kereteinek kidolgozása: elméleti alapok és gyakorlati kérdések.* In: Csapó Benő és Csépe Valéria (szerk.): *Tartalmi keretek az olvasás diagnosztikus értékeléséhez*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2012. 189–218.
- Falus Iván: *Az oktatás stratégiái és módszerei.* In*:* Uő. (szerk.): *Didaktika.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998.
- Fóris-Ferenczi Rita: *Anyanyelv-pedagógia*. *Kísérlet az elmélet(ek) és a gyakorlat egybehangolására.* Erdélyi Tankönyvtanács. 2006.
- Fűzfa Balázs (szerk.): *Élményközpontú irodalomtanítás. A megértés felé.* Pont Kiadó, Budapest, 2003.
- Fűzfa Balázs (szerk.): *Élményközpontú irodalomtanítás*. *Irodalomtankönyv ma*. Pont Kiadó, Gordon Győri János (szerk.): *Irodalomtanítás a világ kilenc oktatási rendszerében.* Pont Kiadó, Budapest, 2003.
- Józsa Krisztián (szerk.): *Az olvasási képesség fejlődése és fejlesztése.* Dinasztia Tankönyvkiadó, Budapest, 2006.
- Lénárd Sándor−Rapos Nóra: *Fejlesztő értékelés*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2009.
- Nagy József: *XXI. század és nevelés.* Osiris Kiadó, Budapest, 2000. Különösen az I. és II. rész: 21–51.; 63–160.
- Nahalka István: *A tanulás*. In. Falus Iván (szerk.): *Didaktika.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998. 117–155.
- Nahalka István: *Hogyan alakul ki a tudás a gyerekekben? Konstruktivizmus és pedagógia*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 1998.
- M. Nádasi Mária: *Az oktatás szervezési módjai és munkaformái.* In.: Falus Iván (szerk.): *Didaktika.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998. 368–389.
- M. Nádasi Mária: *A projektoktatás elmélete és gyakorlata*. Géniusz Könyvek, 2010.
- Orbán Gyöngyi: *Megértő irodalomoktatás.* Stúdium Kiadó, Kolozsvár, 1998.

- Pethőné Nagy Csilla: *Módszertani kézikönyv*. Befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás a gimnáziumok és szakközépiskolák 9−12.évfolyamán. Korona Kiadó, Budapest, 2007.
- Réthy Endréné: *Motiváció, tanulás, tanítás. Miért tanulunk jól vagy rosszul?* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2003. 43–71.; 75–99.
- Szira Judit: *A projektmódszerről*. In: *Új Pedagógiai Szemle*, 2002. szeptember.
- Tóth Beatrix: *A szövegértés fejlesztésének elmélete és gyakorlata.* In: *Magyar Nyelvőr*. 2006. 130. 4. 457–469.
- Tóth László: *Az olvasáspszichológia alapjai*. Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen, 2002.
- Zsigmond István: *Az értő olvasás fejlesztése* – útmutató kézikönyv pedagógusok és pedagógusjelöltek számára. Ábel Kiadó, Kolozsvár, 2008.
- MECI. Programe şcolare. Limba şi literatura maternă. Clasele a V - VIII-a. 2009.
- MECI. Programe şcolare. Limba şi literatura maternă. Clasele a IX-a, a X-a. 2009.
- MEC. CNC. Programe şcolare pentru ciclul superior al liceului. Clasa a XI-a.Nr. 3252/13. 02. 2006.
- MEC. CNC. Programe şcolare pentru ciclul superior al liceului. Clasa a XII-a.Nr. 5959/22. 12. 2006.
- MECI. Programe şcolare. Limba şi literatura maghiară pentru elevii care frecventează clasele cu predare în limba română sau trăiesc în două culturi minoritare. Clasele a V-a, a VIII-a. 2009.

Observație: În pregătirea pentru examen, poate fi studiată orice altă lucrare de specialitate, în care sunt tratate temele din programă.